

Väljaandja:	Kultuuriminister
Akti liik:	käskkiri
Teksti liik:	algtekst
Jõustumise kp:	12.07.2019
Avaldamismärge:	RT III, 02.07.2019, 6

Rannalautrite kultuurimälestiseks tunnistamine

Vastu võetud 28.06.2019 nr 123

Käskkiri antakse muinsuskaitseaduse § 14 lõike 1 ja § 19 lõike 1 alusel.

1. Tunnistan kultuurimälestisteks mälestise liigiga ajaloomälestis:

- 1.1. rannalauter (asukoht Läänemeri, Kuusnõmme laht; Saare maakond, Saaremaa vald, Kuusnõmme küla, Ranna KÜ 44001:001:0069, Pikanina KÜ 44001:001:0034);
- 1.2. rannalauter (asukoht Läänemeri, Varuli lõugas; Saare maakond, Saaremaa vald, Lahetaguse küla, Kuressaare metskond 686 KÜ 72101:001:1340);
- 1.3. rannalauter (asukoht Läänemeri; Saare maakond, Saaremaa vald, Rahuste küla, Arima KÜ 72101:003:0193, Torni KÜ 72101:003:0298);
- 1.4. rannalauter (asukoht Läänemeri, Pilguse laht; Saare maakond, Saaremaa vald, Koovi küla, Kooviranna KÜ 44001:003:0728);
- 1.5. rannalauter (asukoht Läänemeri, Laialiiva lõugas; Saare maakond, Saaremaa vald, Kotlandi küla, Päniska KÜ 44001:004:0274);
- 1.6. rannalauter (asukoht Läänemeri; Saare maakond, Saaremaa vald, Rahuste küla, Pärtli KÜ 72101:003:0275).

2. Kehtestan käesoleva käskkirja punktides 1.1.–1.6. nimetatud mälestiste piirid ja mälestiste kaitsevööndid vastavalt kaartidele käskkirja lisades 1–6.

3. Käesoleva käskkirja punktides 1.1.–1.6. nimetatud mälestiste kaitsevööndite eesmärk on tagada kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas ning käskkirja punktis 1.1 nimetatud kinnismälestisel lisaks tagada kinnismälestise vaadeldavus.

4. Muinsuskaitseametil kanda mälestiste ja kaitsevööndi andmed kultuurimälestiste registrisse ja Maaameti kaardile ning teha käskkiri menetlusosalistele teatavaks.

Käesolevat käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avalikult teatavaks tegemisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

Kultuurimälestiseks tunnistamise asjaolud ja menetluse läbiviimine

Käskkirja punktides 1.1.–1.6. nimetatud rannalautrid kaardistati ja mõõdistati projekti „Lautrid ja tänapäev: nende dokumenteerimine ja pärimuse kogumine” (2012) käigus. Muinsuskaitseameti allveearheoloogia nõuniku Maili Roio koostatud aruandes „Saaremaa rannalautrite dokumenteerimine“ (2019) esitatud ettepaneku põhjal algatas Muinsuskaitseamet rannalautrite mälestiseks tunnistamise menetluse 2018. aasta märtsis. Ekspertdihinnangud koostas Muinsuskaitseameti allveearheoloogia nõunik Krista Karro 2018. ja 2019. aastal (Koovi lauter, Kuusnõmme lauter, Päniska lauter, Pärtli lauter, Rahuste lauter, Varuli lauter). Mälestiseks tunnistamise menetluse kestel jõutus 01.05.2019 uus muinsuskaitseadus, mille normidega kooskõla mälestiseks tunnistamisel on hinnatud. Menetluse läbiviimisel on lähtutud haldusmenetluse seaduse § 5 lg 5.

Lauter (ka joom või valgma) on kalapaatide randumispaik. Merre laoti paadilaiuste vahedega kivivallid, nendevaheline merepõhi tasandati, sinna asetati veerpuud, mida mööda paate rannale veeti. Käesolevas käskkirjas nimetatud rannalautrid jäävad osaliselt Läänemerre, Saaremaa valla piiridesse ja osaliselt eramaale.

Muinsuskaitseamet kaasas menetluse maaomanikud ja Saaremaa valla, teavitades neid kirjalikult rannalautrite mälestiseks tunnistamise menetlusest ja andis võimaluse tutvuda ekspertdihinnangutega, lähtudes haldusemenetluse seadusest ning kuni 30.04.2019 kehtinud muinsuskaitseadusest

Maaomanikud ja Saaremaa vald toetasid rannalautrite mälestiseks tunnistamist. Kirjavahetus omanikega on toodud Muinsuskaitseameti ekspertdihinnangute lisades.

14.02.2019. a koosolekul vaatas Muinsuskaitse Nõukogu läbi Muinsuskaitseameti koostatud ekspertdihinnangud ja tegi kultuuriministrile ettepaneku tunnistada kuus rannalautrit kultuurimälestisteks.

Vastavus riikliku kaitse eeldusele ja kaitse alla võtmise põhjendus

Muinsuskaitseaduse § 10 lg 1 kohaselt on riikliku kaitse alla võtmise eelduseks, et kultuuriväärtusega asi või maa-ala esindab Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa, millel on teaduslik, ajalooline, kunstiline või muu kultuuriväärtus. Kultuuriväärtuse hindamisel kasutatakse mälestise liikide kriteeriume vastavalt kultuuriministri 15.05.2019. a määrusele nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“.

Rannalautrite mälestiseks tunnistamisel on hinnatud nende vastavust ajaloomälestise riikliku kaitse kriteeriumitele. Esiteks on tegu ühiskondliku traditsiooniga seotud paikadega: rannalautrid on ajaloolist mere- ja rannamaastikku iseloomustavad objektid, mis on seotud rannikuasustuse arengu ning muutustega. Lautrite kasutuse ajalugu viitab olulistele ajaloolistele ja ühiskondlikele protsessidele, sh Eesti esimese iseseisvusaja ning nõukogude perioodi maa- ning ühiskonnakorraldusele. Teiseks on võetud arvesse lautrite paiknemist osaliselt või täielikult vee all, mis rõhutab veealuse keskkonna loodud säilimistingimusi. Kriteeriumite hindamisel on võetud arvesse rannalautrite autentsust, tehnilist seisukorda ja säilitatavust, samuti olulisust, selektiivsust, originaalsubstantsi säilivust. Rannalautrid on ajaloolist mere- ja rannikumaastikku iseloomustavad objektid, mis on tänu pidevale hooldusele säilinud suhteliselt muutumatu aastakümneid, mõne puhul aastasadu. Vastavalt ekspertiiside koostamise käigus tehtud kogu Eesti ranniku kaardistamistulemustele on käesolevas käskkirjas nimetatud rannalautrid säilinud paremini kui sarnased objektid mujal Eestis.

Rannalautrid on ajalooallikad, mis omavad nii merendus- kui ka majandusajaloolist, samuti sotsiaal- ja maastikuajaloolist väärtust. Mälestiseks tunnistamisega tagatakse käskkirja punktis 1 nimetatud kuue rannalautri säilimine. Rannalautrid vastavad ajaloomälestise kriteeriumitele.

Mälestiseks tunnistamisel on kaalutud riikliku kaitse kehtestamise vajalikkust, kaitse ulatust ja kaitsekorralduse proportsionaalsust. Menetluses on omanikke kaasatud ja nende küsimustele vastatud, arvestades samal ajal asja kultuuriväärtuse säilitamise vajadust. Omanikel ei olnud vastuväiteid rannalautrite kultuurimälestiseks tunnistamise kohta.

Mälestiseks tunnistamine ei piira senist maakasutust kinnismälestisel (rannalautri kasutamine merele minekuks) ega selle kaitsevööndis (loomade karjatamine rannaalal).

Katastriüksusel nr 44001:001:0069 (rannalauter käskkirja punktis 1.1) on käskkirja koostamise hetkel toimumas detailplaneeringu menetlus, millega soovitakse muuta maa sihtotstarvet sihtotstarbeta maast maatulundusmaaks ning vähendada mereranna ehituskeeluvööndit. Detailplaneeringus taotletav ei ole vastuolus mälestise kaitse korraldamisega.

Katastriüksusel nr 72101:003:0275 (rannalauter käskkirja punktis 1.6) on mälestiseks tunnistamise menetluse ajal kehtestatud detailplaneering, millega on katastriüksus muudetud maatulundusmaaks ning antud õigus projekteerida õuealale kuus hoonet. Mälestiseks tunnistamine ei mõjuta detailplaneeringu realiseerimist.

Mälestise piir

Rannalautrid on maa-alalised mälestised, millele on vajalik kehtestada piirid. Mälestiste piiride ettepanekud on tehtud vastavalt välitööandmetele saadud inimtegevuse tagajärjel kujundatud (kivi)struktuuride mõõdistamisandmetele. Lautrite puhul on tegemist osaliselt maapealse, osaliselt veealuse rajatisega. Paadi kaldale tõmbamiseks on vajalik, et paadiredel ulatuks vette, kuid maatõusu tagajärjel jäid paadiredelid maismaale ning neid ehitati pikemaks, et nad ulatuksid vette. See areng on nähtav kõikide lautrite juures, mida on kaitse alla võtmise menetluse käigus inspekteeritud. Iga rannalautri piiri ettepaneku sisse on haaratud säilinud kivistruktuurid ning mälestise piiri ulatumine maismaale või merre sõltub sellest, kui palju kivistruktuurist jääb vastavalt maismaale või vette. Seda põhimõtet on rakendatud kõigi rannalautrite piiride määramisel.

Kaitsevööndi eesmärk ja ulatus

Muinsuskaitseaduse § 14 lõike 1 kohaselt võib kinnismälestise kaitseks määrata kaitsevööndi. Käskkirja punktides 1.1–1.6 nimetatud rannalautrite kaitseks on vajalik kehtestada kaitsevööndid.

Käskkirja punktis 1.1 nimetatud rannalautri kaitsevööndi eesmärk on kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas (ajaloolises ja looduslikus ümbruses) (§ 14 lg 2 p 1) ning kinnismälestise vaadeldavus (§ 14 lg 2 p 2). Kaitsevöönd määratakse erandlikult rannaastangu peale mälestise piiri lähedale, et tagada mälestise vaadeldavus astangult.

Käskkirja punktides 1.2–1.6 nimetatud rannalautrite kaitsevööndi eesmärk on vastavalt muinsuskaitseaduse § 14 lõike 2 punktile 1 kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas (ajaloolises ja looduslikus ümbruses). Kaitsevööndi piiri ettepanek on tehtud vastavalt iga objekti ümbritseva keskkonna eripäradele, et tagada maksimaalselt mälestise säilimine sobivas keskkonnas. Kaitsevööndi merepoolne piir aitab säilitada mälestise veealust osa ning kaitsta seda merepõhja süvendus- ja muude sekkuvate tööde mõju eest (näiteks sadamaehitus).

Leevendused

Muinsuskaitseadusega sätestatud tööde tegemise loakohustusest ning kaitsevööndis kooskõlastamise ja teavitamise kohustusest leevenduste tegemine ei ole asjakohane, kuna nii konserveerimine, restaureerimine kui ka ehitamine mõjutavad otseselt mälestiste säilimist.

Tõnis Lukas
Kultuuriminister

[Lisa 1](#) Rannalautri reg nr 31006 mälestise ja kaitsevööndi piiri kaart

[Lisa 2](#) Rannalautri reg nr 31007 mälestise ja kaitsevööndi piiri kaart

[Lisa 3](#) Rannalautri reg nr 31008 mälestise ja kaitsevööndi piiri kaart

[Lisa 4](#) Rannalautri reg nr 31009 mälestise ja kaitsevööndi piiri kaart

[Lisa 5](#) Rannalautri reg nr 31010 mälestise ja kaitsevööndi piiri kaart

[Lisa 6](#) Rannalautri reg nr 31012 mälestise ja kaitsevööndi piiri kaart